

tvářeti svazky z tříště drobných článků a polemik, které by se bez souvislosti s ostatními studiemi jinde publikovanými staly pro čtenáře těžce srozumitelnými nebo by při své izolovanosti zaváděly k představám skresleným. Okolnost, že zařazujeme všechny studie do historického kontextu, nutí nás ovšem k tomu, abychom se vrátili k původnímu textu a toliko v poznámkách budeme moci zachytiti významnější věcné odchylky v Šaldových pozdějších retrospektivních vydáních knižních.

Do souboru Šaldova díla patří i Šaldovy příspěvky do Ottova Slovníku naučného. Budou-li podmínky pro vydávání spisů příznivé, vydáme i tyto studie knižně; tyto příspěvky jsou dnes ve veřejných knihovnách a studovnách poměrně dostupné, takže potřeba jejich vydání není tak naléhavá jako u ostatních děl Šaldových.

Zdalo by se, že zdůrazněním historického hlediska v plánu Souboru díla F. X. Šaldy nepřihlíželi jsme dostatečně právě k jeho životnosti, kterou měl Šalda sám vždy tak na mysli. Nepochybujeme však, že i v tomto uspořádání bude mít Šalda dnešnímu čtenáři co říci, že i dnešní čtenář bude moci konfrontovati Šaldovo řešení problémů v minulosti se situací přítomnou. Zato mu naše uspořádání Souboru vedle jednotlivých stále živých problémů umožní sledovat ještě navíc životnost jako trvalou vlastnost Šaldovy kulturní aktivity, stále neúnavné a stále znovu a znovu se ponořující do všeho dění se snahou novou skutečnost nejen pochopit, ale i vytvářet. Není právě tento aktivismus jako trvalý postoj ke skutečnosti něčím, čeho stále potřebujeme a co jediné zaručuje i plnost kulturního života v přítomnosti? V tomto smyslu je Šaldovo dílo aktuální celé a právě postup historický odhalí „pathos a inspiraci“ Šaldova díla kritického v plném jejich rozsahu.

V pojetí současníků

Nelze zamlčeti, že Šalda i při svém uznávaném a pro literaturu epochálním díle jest dodnes nedořešený problém a že jest zahalen mlhou nadsázek, předsudků i nedorozumění, již bude rozptýlit.

Šalda nezemřel a nezemře ještě dlouho. Byl, je a dlouho ještě i bude aktualitou.

Albert Pražák

Nenáviděl však od počátku kompromisů, nemínil ani na okamžik zdržeti pád přežilých a vyžilých hodnot neb občerstviti je dokonce drobnými melioristickými opravami; již tehdy mu platilo rozhodné: buď — anebo. Arne Novák

To, čím mne F. X. Šalda především uchvacuje, je odvaha. Obhájí právo myšlenky s pevností, jež se nikdy neodchyluje a nikdy nezpozdlá. Jestliže se téměř všichni spisovatelé potřeštili, sloužice kde jakým pánům z periferie umění, vyznává Šalda jedinou služebnost: duchu a tvorbě. V dobách tak dokonalého úpadku mužných mravů zachoval si F. X. Šalda sám schopnost mluvit plným hlasem.

Vladislav Vančura

Snad se to bude zdát paradoxní, ale přesto zůstane pravda, že všechny Šaldovy myšlenky se točí kolem záhady národnosti a českosti, že chápe dosah té záhady jakožto ústřední, jakožto podklad svého vědomí a svědomí, svého myšlení a básnění. Jeho češství spojuje nejbřitčí kritiku se vzníceným výhledem do budoucnosti. Je proniknuto přesvědčením o nutném vzestupu k pravé, svobodné světovosti, spolu však vědomím životodárných míz, které proudí z kořenů hluboko zapaštěných do rodné půdy. Bojuje proti těsným obzorům a předsudkům, nesklání se však pokorně před nižádným z velkých národů, ježto ducha domácího prostředí má za rovnocenného kterémukoli z podání širého světa.

Čemu zůstává věren, ba co ze své dosavadní cesty jen ještě jednoznačněji vyzvedá za hlavní předmět svého snažení a horlení, je mimo jiné: boj proti malosti a měšťáctví; odpor k oficiálnosti; a výzva: buď, kým jsi!

Otokar Fischer

Podivuhodný osud. Vážili jsme si v něm básníka, milovali jsme v něm a slavili kritika, čekali jsme někdy na jeho soudy obecně kulturní a sociálně-politické. A přece jen krátký čas uběhl od jeho skonu a poznali jsme ve svých srdcích — a budoucnost, v to pevně věřím, učiní z tohoto pocitu poznanou pravdu — že byl Šalda vynikajícím zjevem ethickým, že jsme mu všichni, ten vědomě, onen nevědomky, podléhali jakožto učitelé života stejnou měrou jako kritiku a básníkovi a že jeho odchodem utrpěli jsme spíše újmu vitální než újmu na jistotě našich uměleckých soudů.

Šalda vejde do budoucnosti především jako *typ ethosu*, jako zjev hlavně mravní, jako příklad života úsilovně hrdinského.

Václav Černý

Před válkou vrátil mi jednu verše, ačkoli mi dříve tiskl, a tu se mne zmocnila zlost. Ne na Šaldu, nýbrž na sebe, protože ty verše byly skutečně asi špatné, poznal jsem to, když jsem si je znovu přečetl a v hlavě mi zůstala věta z Šaldova dopisu, v níž se mluvilo o tom, že verše nejsou sice horší předešlých, otištěných, ale „chtěl bych, abyste stoupal“, stálo na konci.

Poznal jsem brzo, sleduje Šaldovo dílo, že slova: stoupat a růst se v něm objevují mnohem častěji, než která jiná.

Josef Hora